

ANTOPOLOŠKI IZZIVI OB UMETNI INTELINGENCI

Prof. dr. Jože Ramovš
Inštitut Antona Trstenjaka

**15. posvet dolenjskih in belokranjskih informatikov,
Novo mesto, 23.4.2024**

UVODNO POJASNILO

- ❖ Nisem informatik, 40 let priučeno uporabljam IKT
- ❖ *Celostna antropologija*, 3. poglavje: *Samodejno odzivanje in zavestno človekovanje* – 13 naslovov od ravnanja po bioloških vzgibih, socialnih vzorcih, osebnih navadah do svobode in sočutenja ter vseh posledic teh dveh osebnih človeških zmožnosti, ki omogočajo človeško identiteto, integriteto in razvoj
- ❖ Dodatek – 14. podnaslov: *Človekova svoboda, zavest in integriteta v luči umetne inteligence*

Celostna antropologija – kaj in kdo je človek?

- ❖ Človek je sam v sebi, v sožitju in sodelovanju subjekt, objekt in delavec z orodjem – pogoj za vsako uspešno delo je poznati vse troje
- ❖ Naš antropolog Anton Trstenjak (1906-1996)
- ❖ Viktor Frankl (1905-1997)
- ❖ Celostna antropologija: telesna, duševna, duhovna, sožitja, razvojna in bivanjska razsežnost. V vsaki: potrebe, zmožnosti in meje

Človek = razvijajoče se svobodno in čuteče ravnanje

- ❖ To je človeška značilnost v preteklosti, danes in smer prihodnjega razvoja
- ❖ Po vstopu v 3. tisočletje je glavna značilnost razvoj umetne inteligence, ki posnema človeško zavestno, svobodno in čuteče delovanje
- ❖ Kaj pomeni za razvoj človeške integritete ta masivni prenos specifično človeških zmožnosti v orodje?

ORODJE

- ❖ Pripomočki, da si olajša in izboljša učinek dela
- ❖ Podaljšek človekovih zmožnosti – komunikacijsko sredstvo za sodelovanje z ljudmi in naravo (M. McLuhan)
- ❖ Ustvarjalna uporaba in dvojna razdiralna zloraba:
 1. kot orožje za ubijanje ljudi ter za uničevanje kulture in narave,
 2. za tržno in oblastno manipuliranje z ljudmi

Novo orodje – IKT

- ❖ Od konca 20. stoletja največji razvojni pospešek
- ❖ V njem je čedalje več človeške inteligence – v *trdni* materialni in *mehki* programski strukturi
- ❖ Leta 2024 se pametna tehnologija z umetno (strojno) inteligenco uporablja na vseh glavnih področjih industrijske proizvodnje, v raziskovanju in pri storitvah; v 10 letih lahko prevzame večino proizvodnje, prometa in storitev
- ❖ Proti koncu leta 2022 veliki jezikovni modeli (LMM); prvi: ChatGPT – vtis pogovora z človekom ali živim robotom

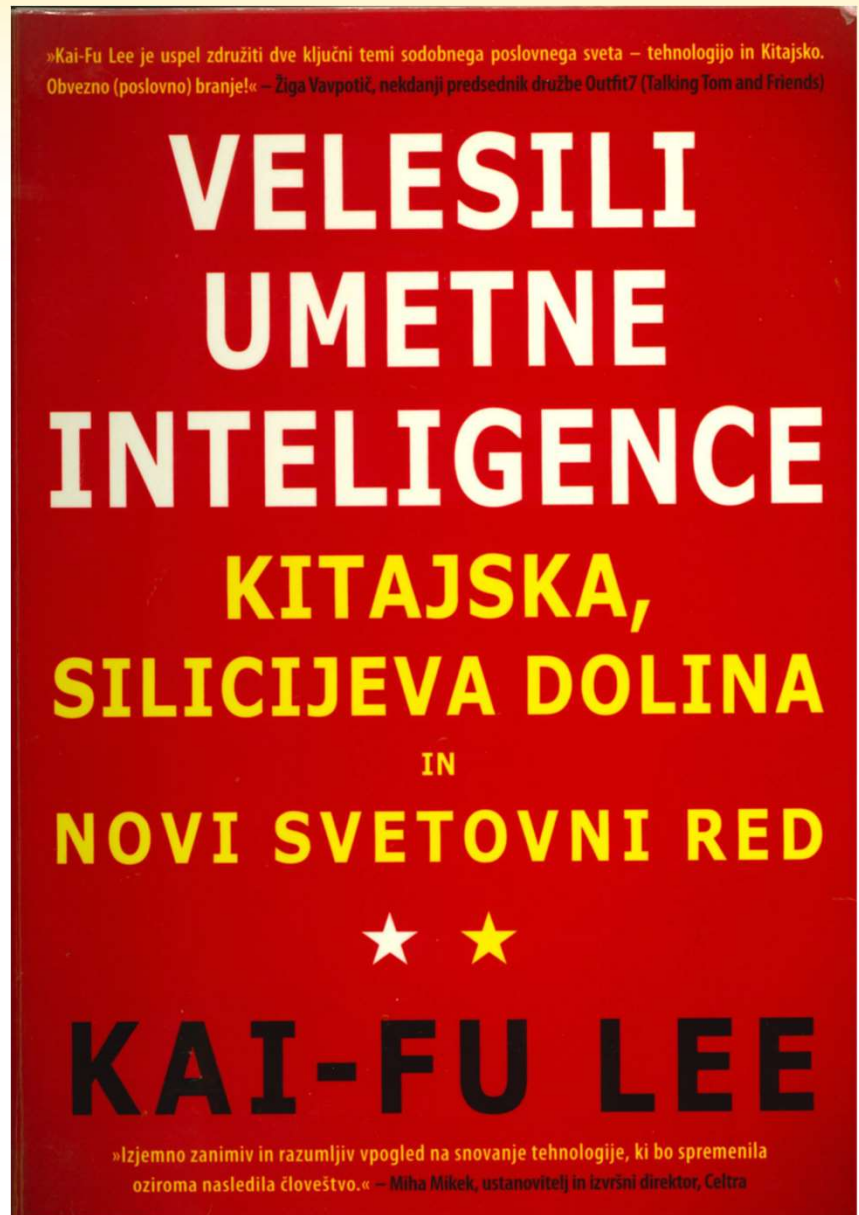
PEREČA VPRAŠANJA

- ❖ Novo suženjstvo večine ali največja razvoja možnost? Kdo bo nadziral zlorabe?
- ❖ Ali se z uporabo UI odtuja človekova zavest in svoboda v orodje?
- ❖ Se človek odpoveduje sočutenju, ki omogoča komuniciranje, sodelovanje in pomoč drugim?
- ❖ V kakšnih pogojih bo šel razvoj UM v razdiralnost in zlorabljanje, v kakšnih bo podpiral razvoj človeka in človeštva?
- ❖ ... odgovori dveh strokovnjakov UI: Kai-Fu Lee in Amadej Šenk

Kai-Fu Lee (2019).
*Velesili umetne inteligence ...
In novi svetovni red.*
Ljubljana: UMco.

- ❖ str. 243-245,
- ❖ str. 297 sl.,
- ❖ str. 207, 242, 219, 223, 240,
302, 312

Amadej Šenk (2023).
Ali je ChatGPT bolj empatičen
kot zdravnik?
V: *Proteus*, letnik 85, št. 10 (junij),
str. 455-462.

PROTEUS

mesečnik
za poljudno
naravoslovje

Junij 2023, 10/85, letnik
cena v redni prodaji 5,50 EUR
naročniki 4,32 EUR
upokoženci 3,55 EUR
dižaki in študenti 3,36 EUR
www.proteus.si

Kai-Fu Leeju in Šenku je skupno

- ❖ Umetna inteligenca ne more nikjer in nikdar nadomestiti osebnega človeškega odnosa
- ❖ Človek (npr. zdravnik pri diagnozi in zdravljenju) ima človeško integriteto, ChatGPT je nima
- ❖ Človek je oseba, program ni
- ❖ Navidezna empatičnost UI ni človeško sočutenje
- ❖ Poskusi, da bi UM dali status pravne osebe (rimski cesar, ki je imenoval konja za konzula, je šel v zgodovino kot norec)

*Poasebljanje stvari
pauzrača
popredmetenje ljudi*

Osebni človeški odnos

- ❖ Osebni odnosi in stvarna razmerja – strokovne storitve in osebni odnos v njih
- ❖ Domovina osebnega človeškega odnosa so družina, prijateljevanje in druge osebne skupine
- ❖ Osamljenost je bolezen ob pomanjkanju osebnega odnosa; druge motnje: depresivno sesedanje vase, agresivno nasprotovanje drugim, navidezna vitalnost, puščobno staranje

*Menim, da bo prava zavestna
pozornost na krepitvi
človeškega sočutenja krojila
razvoj človeka v sobivanju z
umetno inteligenco*

Tri odločina etična vprašanja

- 1. Kaj naj roboti delajo in česa ne?*
- 2. Za kaj in kako naj človek uporabi čas in moči, ki mu jih je privarčevalo delo robotov?*
- 3. Kako organizirati družbo, da bodo življenjska kompetentnost ob UI in materialne dobrine zaradi dela robotov pravično porazdeljene med ljudi?*

Za človekov zdrav osebni in skupni razvoj je bilo in je odločilno:

- ❖ rodnja, vzreja in vzgoja otrok;
- ❖ oskrbovanje bolnih in onemoglih;
- ❖ telesno delo z živim stikom z zemljo, mišljenje, umsko in lepotno snovanje ter učenje;
- ❖ krepitev čuteče svobode in vesti za prepoznavanje možnosti in smiselno izbiro med njimi ter odgovornost za odločitve;
- ❖ reševanje stisk ob nesrečah, zmotah in hudobiji;
- ❖ krepitev zaupanja v razvoj in njegov smisel do meje našega duševnega dosega in čeznjo.

TO JE OSEBNO DELO – UI LE POMOŽNO ORODJE

Primer: oskrbovalni roboti

- ❖ Današnje pomanjkanje oskrbovalcev
- ❖ Oskrbovalni in razvedrilni roboti za stare ljudi
- ❖ Prednosti oskrbovalnih robotov
- ❖ Meje oskrbovalnih robotov
- ❖ Reševanje odpora do oskrbovalnih robotov

*Radatske storitve sa
uporabne tem bolj,
čim nanj je neka dejavnost
zraščena z listvom osebnega
osebnega človeškega odnosa.*

Skica za zemljevid uporabnosti UI v človekovem osebnostnem razvoju

- ❖ Pri negi dojenčka in vzgoji ter osamosvajanju mladostnika ...
- ❖ Pri šolanju, pri usposabljanju za poklic ter za osebni razvoj ...
- ❖ Pri poklicnem, domačem gospodinjskem in drugem delu v srednjih letih življenja ...
- ❖ Pri zdravem staranju in oskrbi v onemoglosti ...

*Informacijska komunikacijska
tehnologija premaguje razdalje,
ne ustvarja pa človeške bližine
- inter-net pa je prostor
za medsebojna povezovanje.*